

Forslag til lov

om vederlagsfri undervisning m. v. i de offentlige højere almenkoler.

Fremsat den 10. marts 1954 af *undervisningsministeren*.

§ 1.

Undervisningen i de af staten og kommunerne drevne højere almenkoler er vederlagsfri.

Undervisningen er ligeledes vederlagsfri i de til den eksamensfri afdeling af folkeskolen knyttede klasser for børn over den undervisningspligtige alder og de i henhold til folkeskoleloven af 18. maj 1937 § 2, stk. 2, oprettede fortsættelsesklasser og kursus til almindelig forberedelseseksamen ved folkeskolen på landet.

§ 2.

Læremidler, der benyttes ved undervisningen i de i § 1 nævnte skoler, stilles til rådighed for eleverne, således at de hermed forbundne udgifter for statskolernes vedkommende afholdes af statskassen, for de kommunale skolers vedkommende af kommunen.

§ 3.

For ophold på statens kostskoleafdelinger betales en afgift, der fastsættes af undervisningsministeren efter forhandling med folketingets finansudvalg.

Forfaldne afgifter kan inddrives ved udpantning efter de for personlige skatter til staten gældende bestemmelser.

§ 4.

Lov nr. 169 af 20. marts 1918 § 4 og lov nr. 385 af 30. juni 1919 om skoleafgift m. m. som ændret ved lov nr. 138 af 29. marts 1924 ophæves.

Skoleafgiften i henhold til nævnte lovbestemmelser for børn i undervisningspligtig alder i Københavns, Frederiksberg og Gentofte kommuners eksamensskoleklasser opkræves sidste gang med de den 31. maj 1953 for kvartalet maj—juli 1953 forfaldne beløb, jfr. skoleafgiftslovens § 10.

Skoleafgiften for børn over undervisningspligtig alder i nævnte kommuners eksamensskoleklasser samt for børn i statens højere almenkoler opkræves sidste gang med de den 28. februar 1954 for kvartalet februar—april forfaldne beløb.

Andre kommuners adgang til at opkræve skoleafgift for børn over undervisningspligtig alder bortfalder senest med udløbet af skoleåret 1953—54.

Bestemmelserne i nærværende lovs § 2 træder i kraft fra begyndelsen af skoleåret 1954—55.

§ 5.

Undervisningsministeren bemyndiges til — for så vidt angår skolerne i hovedstadskommunerne efter forhandling med kommunalbestyrelserne — at træffe de nærmere bestemmelser angående lovens gennemførelse.

Bemærkninger til lovforslaget.

Medens den tidligere grundlovs § 83, stk. 1, indeholdt bestemmelser om, at „børn, hvis forældre ikke har evner til at sørge for deres oplærelse, har ret til fri undervisning i folkeskolen“, bestemmer Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953 i § 76, 1.

punktum, at „alle børn i den undervisningspligtige alder har ret til fri undervisning i folkeskolen“.

Betydningen af den ændrede affattelse af denne grundlovsbestemmelse, hvorefter adgangen for undervisningspligtige børn til fri undervisning i folke-

skolen, herunder eksamensmellemskolen, gøres uafhængig af forældrenes økonomiske kår, er i det væsentlige en sikring af en i praksis allerede gennemført og efter de godkendte skoleplaner gældende ordning; de enkelte afvigelser fra denne ordning, som endnu ved grundlovens ikrafttræden måtte findes, er nu uden gyldighed og iøvrigt uden økonomisk rækkevidde.

For statsskolernes mellem-, real- og gymnasie-klasser og for de tilsvarende klasser ved de kommunale skoler i København, Frederiksberg og Gentofte, der omfattes af lov nr. 385 af 30. juni 1919 om skoleafgift m. m., som ændret ved lov nr. 318 af 29. marts 1924, jfr. for hovedstadskommunerne lov nr. 169 af 20. marts 1918 § 4, har der dog været opkrævet en skoleafgift efter en progressiv skala i forhold til forsørgerens indtægt, nærmere fastsat på de årlige finanslove.

Efter at adgangen til at opkræve skoleafgift for undervisningspligtige børn i de kommunale eksamensskoler nu er bortfaldet med grundloven af 5. juni 1953, anser man det for en nødvendig konsekvens heraf også at lade afgiften for de børn i tilsvarende aldersklasser, der undervises i statsskolerne, bortfalde.

Man må tillige ønske, at der sikres adgang til vederlagsfri undervisning også for unge *over undervisningspligtig alder*, således at de ikke af skoleafgiftskravet hindres i at tage den uddannelse, hvortil deres evner kvalificerer dem. Man foreslår derfor i overensstemmelse med ungdomskommissionens forslag i betænkning I, Gymnasiet, pag. 53, at skoleafgiftslovens bestemmelser i det hele ophæves — dog med bibeholdelse af bestemmelserne om opholdsafgift ved statens kostskoler —, og at i det hele al skoleafgift ved de offentlige skoler, såvel de højere almen-skoler som folkeskolen, bortfalder.

Disse skoleafgifter for børn udover den undervisningspligtige alder betyder en stor byrde for mange forsørgere, men udgør kun ubetydelige indtægtsbeløb for stat og kommuner i sammenligning med udgifterne til skolernes drift. For finansåret 1952—53 udgjorde indtægten af skoleafgifter for staten ialt 1 329 265 kr. og for hovedstadskommunerne 426 948 kr.

Endelig foreslår man, ligeledes i overensstemmelse med de af ungdomskommissionen fremførte synspunkter, se betænkning I, Gymnasiet, pag. 52, at også de nødvendige *læremidler* stilles gratis til rådighed for elever i de offentlige højere almen-skoler.

Den gældende ordning, hvorefter læremidlerne for de heromhandlede børn principielt bekostes af forældrene, når bortses fra, hvad der følger af folke-

skolelovens § 14, jfr. nedenfor ad § 2, er for en stor del forladt ved kommunalbestyrelsernes initiativ og føles i det hele urimelig, ikke mindst for statsskolernes mellemskoleelever, men også for eleverne i de højere klasser, hvor bogudgifterne ofte er en hård belastning af forældrenes økonomi.

De i forslaget indeholdte bestemmelser om statens højere almen-skoler gælder også for Sorø Akademis Skole.

Ad § 1.

Bestemmelsen, der omfatter alle de offentligt drevne eksamensskoler, fastslår vederlagsfrihed for alle børn i disse skoler, såvel i som over undervisningspligtig alder, jfr. nærmere de almindelige bemærkninger foran.

Tilsvarende vederlagsfrihed må naturligvis også gælde for alle børn i folkeskolen uden hensyn til alderstrin.

Ad § 2.

Efter denne bestemmelse fritages eleverne i de foran nævnte skoler, der efter § 1 skal have vederlagsfri undervisning, også for udgiften til de nødvendige læremidler, idet disse stilles til rådighed for dem. Det forudsættes, at dette forsåvidt angår skolebøger o. lign. sker som lån.

Medens læremidler i folkeskolen, herunder den kommunale eksamensmellemskole, stilles gratis til rådighed for børnene i henhold til bestemmelserne i folkeskoleloven (lov nr. 160 af 18. maj 1937 § 14, jfr. § 1), har skolebøger, undervisningsmateriel og i det hele alle læremidler i statens højere almen-skoler principielt måttet bekostes af eleverne og deres forældre. Det samme gælder de kommunale skolers eksamensklasser udover 4. mellemskoleklasse.

Eleverne i de 11 statsskoler i Storkøbenhavn samt i de storkøbenhavnske kommuneskolers eksamensklasser har dog adgang til mod en afgift at låne bøgerne i et bogdepot fælles for de pågældende skoler.

Til 6 af de 24 statsskoler udenfor Storkøbenhavn yder kommunerne boghjælp til de i kommunen boddende statsskoleelever, og en del kommuner stiller bøger m. v. vederlagsfrit til rådighed for elever i kommunale real-, præliminær- og gymnasieklasser.

Et gratis bogudlån til alle statsskoleelever vil efter en skønmæssig beregning medføre en merudgift for staten på 500 000 kr. årlig. For kommunernes vedkommende vil merudgifterne ved den foreslåede udvidelse af den allerede bestående ordning næppe andrage væsentlige beløb, hvorved også må henses til, at den ovenfor nævnte kommunale boghjælp til 6 statsskoler må forudsættes at ophøre.

F. t. l. om vederlagsfri undervisning m. v. i de offentlige højere almenskoler.

Ad § 3.

Da reglerne om opholdsafgift ved statens kostskoleafdelinger har været indeholdt i skoleafgiftsloven, jfr. dennes § 17, må der i forbindelse med skoleafgiftslovens ophævelse træffes bestemmelse om den fremtidige opkrævning af opholdsafgift. Forslaget tilsigter ingen ændring i den hidtil gældende ordning, men det må anses for praktisk, at de mere detaljerede regler om afgiftens opkrævning, som hidtil var fastsat i lov, fremtidig kan fastsættes administrativt, samt at afgiftssatserne, der hidtil har skullet hjemles ved de årlige bevillingslove, på lignende måde som det gælder for understøttelser til elever på folkehøjskoler, landbrugsskoler m. v., jfr. § 13, stk. 2, i lovbekendtgørelse af 16. september 1947, kan fastsættes af undervisningsministeren efter forhandling med folketingets finansudvalg.

Ad § 4.

Denne paragraf indeholder den rent formelle bestemmelse om skoleafgiftslovens ophævelse, jfr. dog nærværende lovforslags § 3 og bemærkningerne foran hertil.

Ved den nærmere udformning af bestemmelserne vedrørende ophævelsen af skoleafgiftsloven må der tages hensyn til, at skoleafgiften for de af loven omfattede børn i undervisningspligtig alder i København, Frederiksberg og Gentofte kommuners eksamensklasser allerede må bortfalde med grundlovens ikrafttræden. Det må anses stemmende hermed, at afgifterne sidste gang opkræves med det inden grundlovens ikrafttræden forfaldne kvartalsbeløb.

Løvrigt vil det være rimeligt at lade afgiften bortfalde fra den sidste forfaldstermin i finansåret 1953—54. Der må herved henses til, at skoleafgiften ved statsskolerne er opkrævet og indbetalt også for de

efter 5. juni 1953 indtrådte betalingsterminer, hvorimod hovedstadskommunerne som følge af grundlovsbestemmelsen har undladt at opkræve skoleafgiften for børn i undervisningspligtig alder i kommuneskolerne for disse terminer.

Udover de storkøbenhavnske kommuner, der har opkrævet skoleafgift med hjemmel i skoleafgiftsloven, har kun enkelte kommuner efter bestemmelse på skoleplanen opkrævet skoleafgift for børn over undervisningspligtig alder. Det vil være ønskeligt at fastsætte en samlet bestemmelse om disse afgifters bortfald, således at tidspunktet for ophævelsen falder sammen med udløbet af skoleåret 1953—54.

Bestemmelsen i § 2 angående vederlagsfri læremidler anser man det for mest praktisk at lade træde i kraft fra begyndelsen af skoleåret 1954—55.

Ad § 5.

Det foreslås overladt til undervisningsministeren — for så vidt angår skolerne i hovedstadskommunerne efter forhandling med kommunalbestyrelserne — at fastsætte de nærmere regler, som vil være nødvendige til lovens gennemførelse. Det bemærkes herved, at udgifterne ved driften af de højere almenskoler i hovedstadskommunerne er fordelt mellem staten og kommunerne efter en i henhold til lov af 20. marts 1918 angående overtagelsen af disse skoler afsluttet overenskomst (8. august 1919), der også omfatter fordeling af skoleafgiften; denne er nu i medfør af grundloven allerede delvis bortfalden og vil ved nærværende lovs gennemførelse helt bortfalde.

Man er opmærksom på de spørgsmål, der kan opstå med hensyn til betalingen for udenbys børn i de kommunale skoler. Der foreligger dog herom ofte eller vil kunne tilvejebringes særlig overenskomst mellem de pågældende kommuner.